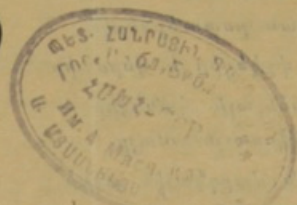

ԼՈՒՍԱՔԵՐ

Ի Ա Գ Ի Ր

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԵՐԵՐԾԱՐԹԻ ՀԻՆԳԾԱՐԹԻ ԵՒ ԾԱՐԱԹ ՄԵՐԵՐ

ՀԱՍՏԷ
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՍԱՔԵՐ ԻՐԱԳՐԻ
ԳԱԶԵՐԷ

Administration du journal arménien
LOUSSAPER
Boîte Postale 868 Le Caire (Egypte)

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	ՈՂԶ	ՊՐԶ
Տարեկան	100	20
Վեցամսեայ	50	10
Եռամսեայ	25	5

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Նամակ և գրամ զրկել վարչութեան հասցէին
Ձեռագիրները եւ չեն դարձախր:
Դրանոցումներու համար մասնաւոր պայմաններու
Խմբագրատունը կը գտնուի Մանսուր փաշա խալիճ, քրտմոսէյի
գօթին վրայ, Դաֆէ և պար տը Գրանի քառախիմ մէջ:

ՊԱՏԵՎ ԺԱՄԸ

Սուլթանը կրնայ սպասել որ կուտորածի պատեհ ժամը զարնէ: Այո՛, երբ կրնայ զարնել «Երբ»ը՝ քաղաքականութեան ժամացոյցին սլաքը գիտէ: Նոր ջարդերու երկիւղը բոլորովին կը տկարանայ, եթէ, մէկ կողմէն՝ Անգլիոյ ազատականները յաղթանակեն յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, միւս կողմէն՝ Ռուսիոյ և Անգլիոյ միջեւ մերձեցումը կատարուած իրողութիւն մը դառնայ, Ֆրանսայի հովանաւորութեամբը: Բայց Անգլիացիները կրնան խորհրդարանը պահպանողական մեծամասնութիւն մը խրկել, ու՛ր Անկլո-Ռուս համաձայնութեան մը ծրագիրն ալ գուցէ ջուրը խոնայ, Ֆրանսան ձեռնպահութեան դատապարտելով: Ու յետոյ, եթէ մինչեւ իսկ մեր ակնկալութիւնները օր մը իրականութիւն ալ ըլլան, ժամանակ պիտի անցնի. մօտաւորագէտ տարի մը պէտք է անգլիական ընտրութեանց համար: Ուստի, առայժմ սպասելից է այն վտանգը որմէն կը դողան Հայերը, առանց բացառութեան: Ուրեմն, մեր կեանքը մենք պիտի պաշտպանենք: Հայաստանի ու Պոլսոյ հայը զինուորական շղթայի ներքեւ առնուած ժողովուրդ մըն է, որ ո՛չ կրնայ շարժիլ, ո՛չ կրնայ խօսիլ. ուր միայն գործել:

Ինչ կրնանք ընել: Նախ՝ պէտք է աշխատինք, Եւրոպայի քաղաքականութիւնը Եւրոպայի առջեւ գիմա-կաթափ սնանկացնելու: Այդ քաղաքականութիւնը շատ որոշ ու յստակ գծերով կը սեւեփայլի: Մինչ մէկ կողմէն Եւրոպը ռուսներու պատմութիւններով Թիւրքիոյ Մահմետականութիւնը մեզի գէմկը գրգռէ, միւս կողմէն, մեզի գէմ կը նախապաշարէ Եւրոպայի հանրային կարծիքը:

Հեռագիրները, թղթակցութիւնները ամէն օր Եւրոպայի ու Ամերիկայի կը հաղորդեն Հայոց «անխնայ» նական ծրագիրները՝ որոնք կ'առաջարկեն «Թիւրքիոյ մէջ եւրոպական շահերը վտանգելու» Պանքաները օգտաբերիկ պէս, վերին այնքազա-

ւաները պիտի թոցենք, հիւպատոսարանները հողին հետ համաշաւա-սար պիտի հարթենք, ու Օրթոդոքսութեան՝ համաւատր «քոյր եկեղեցիին» ստանդարտը քար ու քանդ պիտի կործանենք: Եւ այն, և այլն: Իրաւ է, թէ օտար մամուլը մեր ընդ մեր իմ հրատարակէ տեղեկութիւններ որոնք թիւրք օտար կանական դաւերը կը մերկայեն: Բայց, «միտք մարդոյ ի խնամա չարին արձանացեալ է»: Չարը՝ երեւակայութիւնը կը բորբոքէ, կը խանդարէ: Անխնայականութեան առասպելապատմութիւնը, մէկ օրուան մէջ, միեւնոյն ժամերուն, տիեզերքի ամբողջ մամուլին մէջ արձագանգ գտնելով, մաքիւր կը բռնկեն: Իսկ անդին, այս կամ այն թերթին մէկ անկիւնը կ'ընկուած լուր մը, որ մեզի նպաստաւոր է, անտես կ'անցնի:

Ուրեմն, պէտք է որ մենք ալ աշխատինք համաշաւաւոր ազդեցութեամբ կուրի, մեր հերքումներուն ցնցողական արձագանգ տալ: Կրուինք «հայ անխնայականութեան» ամբաստանքին դէմ: Մեր մէջքը կուրողը՝ սպասելով որ գլուխին անգամ մը եւս կտարէ՝ այդ ամբաստանքն է:

Օրինակը փոխանցական է, կ'ըսեն, կամ՝ մեր հիմնական բացատրութեամբը «գործով տարածում», propagande par le fait: Այդ «տարածումը» Պրոպագանդան մենք Եւրոպացիներէն գնեցինք՝ մեր տրիւնովը՝ հիմակ զայն Թիւրքիոյ վերադարձները, հանդերձ տոկոսով, կատարած կը տիրէ... Եւրոպա, հիմակ մենք իրենցներուն օրինակ պիտի ըլլանք:

Եւրոպացիները կը դողան անխնայականութեան ահէն: Ֆրանսա-ցիները իրենց ազատական օրէնքները չափաւորեցին, սեղմեցին երբ անխնայական դաշտը միտեցաւ: Հանրապետութեան նախագահին կողմ, ու սրճարան մը ռուս ուղիքե-ցաւ: Եւրոպի քաղաքականութիւնը հրաշալի կերպով կ'օգտուի Եւրոպա-յի այս տրամագրութիւններէն:

Ա. Ս.

ԿՈՅՐ ԵՄԵՆԿԱՆԱԿ

Ամէն իրիկուն, երբ մուլը կը սկսի կոխել, ան կ'երեւայ անկիւն մը, և սրճարաններէն կ'անցնի:
Աչքերը բաց կը քալէ, ամպոսած տը-քերը բաց լոյսին զոր չի տեսներ, կը քալէ ան հանգարտ ու մոայլ, գրեթէ կը քալէ քայլերով միօրինակ ու համաշափ՝ որ կը յատկանշեն կոյրը:
Չեղբը պզտիկ ափսէ մը ունի, ուրուն վրայ սիրուն ու քնքուշ ծաղկեփնջիկ-ներ:
Կը պատահի որ զթօս մէկը, թարի-ֆա մը զննելով իր գողցող մատերուն մէջ, փնջիկ մը կը գնէ:
Գուլը ամէն օր կ'անցնի կը հեռա-նաւ մեր սիրտերէն քիչ քիչ: և արդէն, աւա՛ղ, ծաղիկները ալ չենք սիրեր առջի պէս:
Բայց ամբոխին մէջ զգայուն մը կայ յաճախ, ան որուն սիրտը դեռ կը արփէ թշուառներուն համար:

Եւ տարիներու բռնին և ցաւերուն լուծին տակ ծոած կըքած, կոկուած ցնցոտի-ներ հագած այդ խղճ կոյրը կը հատայ տակալն, ո՛վ սին յոյսը որ կ'ապրեցնէ սակայն, թէ պիտի հանգիտի մէկ քանի սիրտ ունեցողներու՝ անտարբեր ամբոխին մէջ որ կը խնայ ու կ'երգէ:
Իւ կ'անցնի միւս պտոին առջեւն, անխօսուկ ու հանգարտիկ: Խորհրդաւոր ժպիտ մը, քաղցրութեամբ լեցուն, խաղա-ղութեան ուղտ ժպիտը աչքերուն օր եր-կինքին մէջ կը նային, իր արձանային գէմքին վրայ կը տեղան:

Ամենական հին տիպար մը կարծես օր, նորայտ, մեր մէջէն կ'անցնի, հին դարերուն յիշատակը նորոգելով, և հին աստուածներուն լուծիւնը խնկելն մեր անասունած հոգիներուն մէջ՝ որ, «առանց աղօթքի, կը հիւժախտին ամէն օր»:
Վաղը իրիկուն նորէն պիտի գայ ան, իր խորհրդանշող գնացքն է գէպի գերեզմանը՝ որ կը սպասէ այդ ողորմելի մօրացիկին:

Բայց չէ, ան չմտաւ...
Ան մեզի ծաղիկներ կը նուիրէ, աղ-ւոր ու բուրմեաւոր ծաղիկներ, զոր եր-բեքն այնքան կը սիրէինք, և մենք կեանքին շփացածները, զբաղած ենք նայելու, ձեռքերին թարթաւ մը, այն աղւորիկ աղջկան օր ջութակ կը զարնէ և քիչ մը վերջը՝ ձեռքը դրածի պէս մը՝ մեզի ալ պիտի տայ իր կեղծ ու կեղծ դարպասը գետնաքարշելու:

Վ.Ա.Ն. ՄԱԼԵՋԱՆ

ՎԵՐԼԵՆԱԿԱՆ ՄԸ

Քանի մը տարի առաջ երբ օր մը Ս. Ղազար վարդ Սրբոյցի մը էջերը կը դարձնէի, մէջէն թուղթ մը գետին ինկաւ. վերուցի. տպագրեալ ոտանաւոր մըն էր. ստորագրութիւնը կարապետ Գարագաշ: Սրբոյցի մեռած էր: Գեղանիւծաղ տրամա-թեան այն սրահին մէջ որ Ճեմարան կը կոչուի, աչքեր ծովուն յառած, պահ մը երազկոտ ծնացի, հին յիշատակներ սիրտս զբաւելով: Գարագաշ կարապետ, գրագէտի աղւոր տաղանդ մը, կամարթին ու լիւ-սին հայացուցած, ուր գտնել հիմակ լեզուագէտ մը, եւտաղէտ մը, Եւրոպա-կանացեալ հայ մը, աշխոյժ, կրակոտ, և հիմակ անգամայն, «իւր բար ցոյցը, ինքնաբերական հետ, ի Տիրամայրն» Աղուա-ձայն վերէն մը կը մըռնէր այդ թախ-ծայից պաղատանքին մէջ: Ու կը մտածէի, թէ մեր օրերը հայ մը — մեծատաղանդ հայ մը — Նարեկացիի մը պէս Աստուածա-մօր փարի, Սիւրան մը ըլլայ, Գարագաշ մը պէտք է որ սիրտը Հոգի, Ս. Գեորգի թուի: Գեղարուեստին տիրապետութիւնը:

Պզտիկ տետրակի մը մէջ օրինակ-ուած այդ վերլուծաւոր տաղը գիպուածով ձեռքս անցաւ երկի, իրիկնալէմին, երբ տպուկները դեռ նոր կը պլպլային, մը-թնշաղին լուսովը անգամ մըն ալ կար-գացի այդ մեռելական յիշատակաւորը ջախջախուածի մը: Ինչ թերթի մը ան-կիւնը մայր թերեւս օր մը մեր գրական պատմութիւնը փնտռէ զայն:

Ինչ ընկու համար...
Հինգշաբթի, 28 հոկտեմբեր.

Vergine, in cui ho tutta mia
speranza
FERRARCA
Կ'ուզէի պայծառ տողեր բլրան
բառերն, ո՛վ Տիրամայր:
Անոնցմով յօրինէի ևս քու ներքողը
լուսահարաշ:
Կ'ուզէի ամէն կայական անգին արեան
Աստուածորդայոյ
Մարգարիտ մ'ըլլայ չընաղ. այն սիրաւի
մարգարիտներն,
Ընգելուղեալ հիւսէի ճակտիդ
պըսակ արժանաւոր:
Կ'ուզէի արցունքներդ ազամանդներ
ըլլային:

Այն ազգէկէ մեղեդեօք փառասրէի
 զքեզ, որունհի
 Որ մահուան ըստուերներէն
 զիս փրկեցիր և վերստին
 Ի լոյսն աննշալի հանեցիր,
 ո՛վ Աստուածամայր,
 Փրկութեան մարդկային ազգի
 առիթ սքանչելի.
 Գեղմով երկտրեալ կեանքս
 քեզի կը ներիրմ.
 Հրաշալի անուանդ ի սէր
 զօհ կենդանի ըլլայ թող այն.
 Մարիամ, անունդ անուշակ տօնել
 մօտեքս (*) ես կը ցանկամ,
 Որպէս երբեմն... ա՛յն թէ վազել
 կարենայի ես այն տօնին...
 Դուն կրնաս զիս կարող ընել
 քու քաղցր պաշտօնիդ.
 Հրաշքդ, ո՛վ մայր, աւարտէ.
 տո՛ւր ինչ որ դեռ ինչ կը պակսի.
 Դուն միայն կրնաս տալ քու մայրենի
 աղօթքդ զայն.
 Դուն միայն կրնաս ընել ինչ որ մարդուս
 անհրաժեշտ.
 Գրեթէ իմ վերաս. ելի՛ր, քալէ՛
 ըսիր ինձի.
 Բըժըշկէ զիս բուրոյլին.
 Որդուդ սիրոյն համար ըլլայ,
 ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱԳԱՇ

ԱՆՍԻՈՐ ՄԵՐԶԱՊԱՏԿԵՐՐ

Բրո Արմենիան իր վերջին թիւին
 մէջ, հոկտեմբեր 13, բաղում մը
 կ'ընէ Յրաքննարար Չայրուսի գերմա-
 նական թերթին Պոլսական թղթակե-
 ցութենէն, որուն հեղինակին համար
 կ'ըսէ, թէ «թերթական գործերուն
 քաջատեղեակ թղթակից մըն է»
 Ահաւասիկ Բրոն ըրած ամփոփումը:
 Պէտք է մինչեւ 1896 օգոստոս ա-
 միւր ետ երթալ, բաղատական մը գըտ-
 նելու համար այն հայաժողովներուն սրտնց
 հիմակ Հայերը առարկայ են: Թէեւ վեր-
 ջին խաղաղութենէն շատը ո՛ր է արգիւնք
 առած ըլլան, բայց ամէն հայ կրնայ,
 իր եղած տեղը, իր արքայութեամբ մը նկատ-
 ուի:
 Մինչեւ ժուր պիտի երթայ ասիկայ,
 Չգիտցուի: Մինչ այս մինչ այն, անտե-
 րական և ընկերական կեանքը կանգ ա-
 ռած է և կարելի է մէկէն ի մէկ յանդի-
 ահաւոր ազդեցի մը, որուն ըզը անկարե-
 ւոր պիտի երևան 1896 օգոստոսին օ-
 բերը: «Նոյն իսկ գեապանական մարմինը,
 որ միշտ շատ արամաղիր է լատենու-
 թեան և որ, հաղուողէ պաշտօնութեամբ,
 վտանգին չհատար, բայց եթէ երբ անի-
 կայ անխուսափելի է, կասկած չունի ար-
 զի վիճակին ծանրութեանը վրայ»: Ոստնք
 նոյ ինքն Յրաքննարար Չայրուսի թղթա-
 կիցին բառ առ բառ խօսքերն են: Կ'աւել-
 ցնէ, թէ էն չնչին գէպը—իրացնէ կամ
 շինծու ձեռնմխում մը— կրնայ իսլամե-
 բուն ձեռքերը ցակել, ու զիտնք, թէ ա-
 նոնք՝ մահմէականները՝ իրենց յանձնուած
 «գործը» որպիսի «ճշգրտութեամբ» կատա-
 րելու վարժ են:

(*) Ամենօրեակայ Ս. Աստուածածի
 տնտեսն տօնը պիտի կատարուի այս տա-
 րի ալ, Յիսուս փրկիչ Մայր եկեղեցի,
 Զատիկ երրորդ օրը:
 ԴԻԹ. ԿՐԳ. ԳՐԳ.

Պատրիարքին խալիֆանի յանձնուած
 ուղերձը, ասոր կատարելութեան մը
 տեղի տալու համար իր խօսակցին ապա-
 հովութիւն տաւ: Երբ կայսերական հո-
 վանատրութեանը և իր ամենարարեացա-
 կամ զգացումներուն համար, Բայց քանի
 մը վարկան ետքը, թէ՛ ներքին և թէ՛
 պատերազմական գործերուն նախարարները,
 ուրիշ լեզու մը կը բանեցնէին: Ուստի այլ
 և այլքի յայտարարեցին, որ եթէ Հայերը
 շարունակեն իրենց եղծիչ ձգտումները և
 ուսմանքով սփռափորձեր ի գործ դնեն,
 Կ. Պոլսը ամենատեսակի կոտորածներու
 թատերաբեմը պիտի ըլլայ:
 Պոլս 1896ին, համարները և վարի
 դատակարարի մարդերը կատարուեցան ա-
 ռաւելապէս, այս անգամ հարուստ հայե-
 բուն այնպէս պիտի չխնայեն ինչպէս անոնց
 էն օգոստոսի հայրենակիցներուն:
 Ամենամար նշան. Դեսպանատուն-
 ները որոնք 1896ին Հայոց համար գէթ
 բերանացի համակրանքներ յայտնեցին,
 այժմ համանման զգացումներ չեն տա-
 ծեր եղեր. ըլլա՛յ այն պատճառաւ որ իրենց
 նախկին քաղաքականութիւնը ձախուտ կը
 համարին, ըլլա՛յ այն պատճառաւ որ քոմի-
 րեններուն բուն գործունէութիւնը զիրենք
 պաղծեցուցած ըլլայ:
 Դեռ անտեսական հանգամանքներն
 ալ ազդած են: Մարահաթիները բնակող
 Գիւրաները, 1896ին իվեր շափազանցօրէն
 շատնալով, հովիտները իվեր և անտեղ-
 ուանքէն, աշխատաւոր հայ գեղացիները
 վաներ են: Միւս կողմէն, հազարակցու-
 թեանց նորանոր վերացումները, նոյն իսկ
 Պոլս, իսլամներու ստատարութիւնը բազմա-
 ցում մը առաջ բերեր են, մինչդեռ Հա-
 յերը նուազած են, անոնց արդիւնած Պո-
 լսով երթեկելի. և հայ բնակիչներուն
 և օտապաշիններուն տեղը, մահմէական-
 ները գրուած են: Ուստի, երբ ա՛յ հաց
 չունենալով, աւելի զիւրսութեամբ կրած
 են՝ գործով տարածման ազգեցութիւնը,
 կարելի է, առանց արդարացիելու իսկ,
 զէթ ըմբռնել այս բանս:
 Պատասխանատուութեան բաժինը ու-
 նին պետութիւնները որոնք Հայոց յուսա-
 դրած են իրենց վիճակին բարօքումը:
 Ինչքան իրատէսներ և հրամանագրներ ալ
 ելած են, բայց և այնպէս, իրենց վիճակը
 օրէ օր աւելի ծանրացեր է:
 Վերջապէս, կովկասի գէպքերն ալ ի-
 րենց ներգործութիւնը ունեցած են. կով-
 կասի Հայերը և թաթարները Կ. Պոլս և
 օսմանեան կայսրութեան մէջ, բազմաթիւ
 յարաբերութիւններ ունին: Եթէ, Հայոց
 գէթ փոխադարձ ընդհարումը, աւելի զգալի
 եղած չէ, ու կը սահմանափակուի՝ հաւա-
 ծանքներու և ձերբախալութեանց մէջ, ա-
 սոր պատճառը՝ թերեւս միջազգային նկա-
 տողութիւններն ու եւրոպական միջամտու-
 թեան մը վտան է: Եւ համարաւոր քննիչ
 Բանձնաժողովը, միշտ կ'աշխատի Եւրոպ,
 տեղեկագիր տեղեկագիր վրայ խրկելով, ու
 բացարձակօրէն գրադած է. «Հայկական
 յուզումը» գտնելու և զսպելու:
 Այս է ահա, կ'ըսէ Պ. Քիլար, ամ-
 բողջակի պատկերը զոր կը ներկայացնէ
 Յրաքննարար Չայրուսի թղթակիցը, օս-
 մանեան գործերուն քաջատեղեակ:
 Այս պատկերը, կը շարունակէ Պ.-
 Քիլար, գործողարար շատ ճշգրիտ է. ա-
 մէն մէկ զիմը կարելի է հաստատել, թղ-
 թատելով Բրո Արմենիայի հաւաքածոյն:

Յօդուածին շարունակութիւնը
 թարգմանելու պէտք չենք տեսներ:
 Արդարացի նկատողութիւններ են ի
 ն գոտս Հայոց, որպէսզ և կրնան տա-
 ւել և զեւ կրնան ինչ որ փոխադրել մը
 մերձեցման պահուի, կը փոխադրել ինչ
 որ մեր է: Բայց քանի որ արդարեւ
 հեղինակաւոր մէկ ներկայացուցիչն
 է Պ. Քիլար իր Բրո Արմենիայով,
 մեզի մասնաւոր ընէին, գործնական
 ազդութիւն մը, ըստ իրենց համազ-
 մանը: Երբ Բրոյի խմբագրութեամբ,
 էր րոպան ի նպատակ մեզի տրամադ-
 րելու համար վախ կուտայ, թէ, ա-
 հեղ օրը Մահմէականները իրենց
 մօլեղան թեանը մէջ գտնէ Եւրոպո-
 ցիներն ալ կատարեն ու անոնց տու-
 ները և պանքաները թաղանի տան և
 էլ ընէ, կը կարծենք թէ իր այս նա-
 խառնութիւնը՝ սխալաբան է: Եւ
 րոպան ազէկ գիտէ, ինչպէս և ան-
 շուշտ Պ. Քիլար ալ, թէ թիւրքոյ
 մէջ կատարած, թաղան, հրկիզում
 «կը գործողութիւն» նախապէս գըծ-
 ուած ծրագրի մը համաձայն, որոշ
 յատակագծի մը վրայ, մաթեմատի-
 քական ճշգրտութեամբ և զինուորա-
 կան կարգապահութեամբ, էր օտ-
 թանը երբեք թաղ պիտի չտայ որ
 Մահմէականները եւրոպացիի մը
 մէկ մտաւին զաշին կամ անոնց մէկ
 կող էլը տանին: Դիպումը կրնայ
 մէկ երկու զօհ տանիլ, նման՝ երկու-
 թաղիլ արկածի մը. անոր համար
 ալ, «Եւրոպայ հաստատում» զրու-
 թիւնը ստեղծուեր է:
 Ո՛ր ի՛նչ:

ԶԱՐՄԱՆԱՆԸ

Թիֆլիսի հայ մամուլը հիմակ Ռու-
 սիոյ գործերուն, հայ ժողովրդի խնդիրնե-
 բուն վրայ կը խօսի ազատութեամբ մը որ
 մեզի զարմանահրաշ կը թուի: Ու այդ մա-
 մուլին մէջ կ'արձանագրուին կատարա-
 կան բարձրագոյն պաշտօնից խօսակցու-
 քննադատութիւնները ընդդէմ կատար-
 չական ուղղութեան, իբր հետաքրքրական
 նմուշ մը վարչական նոր բարքերու, առաջ
 կը բերենք կովկասեան փոխ-արքային մէկ
 յայտարարութիւնը առ հայ պատգամաւոր,
 որոնք ի զիմաց Բագուի Հայոց, Թիֆլիս
 գացեր էին փոխ-արքայ իշխանին հաղոր-
 գելու արդիւնքներն այն բանակցութեանց
 որոնք մահմէականներուն հետ կատար-
 ուեր են, խաղաղութեան վերահաստատ-
 մանը համար:
 Դերկայացող պատգամաւորներն էին՝
 Շամախու ինժին Սաֆնորդ Անանիա և
 պիտիոպոս, փաստաբան Պ. Դոլուխան-
 եան և ճարտարագէտ Պ. Փաշաղունի:
 Այս վերջինս, իշխան վարդապետի
 երկարօրէն բացատրեր է, թէ ինչո՞ւ հա-
 յերը չեն կարող փափաղի որ խաղաղու-
 թիւնը խանգարուի, և թէ ինչու չեն կրնար
 չհետամտիլ խաղաղութեան վերականգնու-
 մին:
 «Հայուն բնատրութիւնը չթոյլատ-
 րեր, զոյութեան կոտիւն մէջ բռնութեանց
 զիմել, ըսեր է Ասկէ դատ, ծագած կոխը
 կը սպանայ, Հայերը կատարելապէս քա-
 ղայի իբր տկար կողմէ կարծել, թէ հա-

յերը կը փափաղին թիւրքերուն դէմ նեն-
 զով կոխ մղել, այդ կը նշանակէ կարծել,
 թէ հայերը անձնատապանութիւն գործել
 զնոս են: Հայերուն համար կենսական
 կարեւորութիւն ունեցող պէտք մըն է, որ
 կատարութիւնը այս ճշմարտութիւնը աչ-
 քէն չվրկէ:
 Փոխ-արքան պատասխանեց, թէ Հայ
 ժողովրդին վրայ կատարելապէս վստահ
 է: Դաւով, անկարողութիւնները զսպելու
 գործին, ըսաւ, թէ խիստ միջոցներու գոր-
 ծադրութեամբ բնաւ չհամակրիր, և չկար-
 ծեր, թէ ներկայ գիրքէն կարելի է ազա-
 տիլ աղպիսի միջոցներով. բայց և այնպէս
 ինքը ստիպուած է ծանր գործողութեանց
 զիմել. օրինակի համար՝ զօրքերը աւելցը-
 նել, պատերազմական վիճակ հռչակել,
 զինուորական պատարաններ հիմնել, քրպէս
 զի ժողովական կրքերը գէթ առժամապէս
 զսպուին:
 Պատահած գործողութեանց սկզբ-
 նապատճառին դասնալով, փոխարքան
 քննադատեց նախորդ վարչութեան կարգ
 մը անհետաւան գործողութիւնները, ու-
 ըսնք կովկասի կատարելապէս հաւատա-
 րիմ հայ ժողովրդին մէջ, անվստահու-
 թեան զգացում և թշնամութիւն արթնցու-
 ցեր էին զէպի «կատարելական» իշխա-
 նութիւնը:
 Իշխանութեան կողմէ Հայոց հետ
 անբարեացակամ վարմունքը, թիւրքերուն
 կարծել տաւած էր, թէ Հայերը օրէնքէ
 դուրս են, և թէ անոնց գէթ կարելի է
 ամէն բանութիւն ի գործ դնել, առանց
 պատժուելու: Այս մասին պատասխանա-
 տուութեան մեծ բաժին կ'իյնայ փոքր
 պաշտօնէութեան վրայ, որ ինչպէս երե-
 ւաց, իր կոշտին բարձրութեանը չը համա-
 պատասխաներ, ուստի և հիմնովին պիտի
 փոխուի:
 Յետոյ, կոմսը յայտնեց, թէ ինչ-
 պէս թիւրք նոյն և հայ ժողովրդին ող-
 ջաժխտ տարերքը կարող են վերջ ի վերջոյ
 խաղաղացնել ժողովրդական կրքերը, և իշ-
 խանութեանց կ'օգնեն, վերականգնելու հա-
 մար խանգարուած կարգ կանոնները: Այս
 բանին համար աշխատելու է, մասնաւո-
 րապէս հայ ժողովուրդը, որ հարուստ է,
 ունենալով լաւ պատրաստուած ու զօրեղ
 մատուրականութիւն մը հանրային կեանքի
 գործունէութեան համար:
 ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ
 Կովկասի հայ կ'որոշեց ի նշ-
 պատ լուսարեւի միջոցով հանգա-
 նակուած գոմարը յաւաքիլոյ շա-
 րաթ պիտի գրկուի վեհ. Հայրապետ
 Սեբաստիոն կը խնդրէ որ ստորա-
 գրուած և անվճար մնացած նպաստ-
 ները զրկուին խմբագրութեան:
 Հանգանակութիւնը բայց է:
 ԼՈՒՍՈՒՆԵՐԻ
 ՕՐԱՅՈՅՑԸ
 Եր. 15 Հոկտեմբեր
 Սրբ. աւետարանչա՞ն Մատթեոսի, Մարգարէ
 Դաւիթի և Յովհաննէսի
 Ամենէն անաշ վարդը՝ ամենէն
 սուր փառքի վրայ կ'աճի:
 Եր. 16 Հոկտեմբեր 2. զգիւ Խաչի:
 Ամեն բանի համար գարման մը
 կայ, եթէ՛ կարենանք գտնել:
 Եր. 17 Հոկտեմբեր
 Հիմարտութիւններն ալ, վար-
 դերուն պէս փոշիւր ունին իրենց
 վրայ:

ԿՈՒՂԱԿԱՆ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

Թիֆլիսէն հոկտ. 18ին Ժողովարանէն

Ժողովարան միասիրտ զգացմանը զոչաջտամ տալու համար, երեք օրէ ի վեր քաղաք պահակները բոլորովին քննուցան, և անոնց տեղ հեծեալ պահակներ զրոնցան:

Հիմակ, կանոնաւոր զօրախումբերն են որ կարգապահութեան և պաշտպանութեան ստատարութիւնները կը կատարեն: Յեղափոխական քաղաքները նկատարութեան անհետ յայտնուի մարմանը, հարկերն ու յայտարարութիւնները կը տարածեն ժողովրդին մէջ, ծանուցանելով որ, իրենց առաջադրած նպատակին հասնած ըլլալով, ա՛լ ուսմը պիտի չարձակեն և թէ փողոցը շրջագայութիւնը, այլեւս ո՛րէ վտանգի ենթակայ չէ, իրիկուան ժամը 9:30 Եւ Յայտարարութիւնները կ'աւելցնեն որ, եթէ պարագայները հարկադրեն վերսկսիլ սարսփազգեցիկ զործողութիւնները, ուսմանը արձակմամբ, հասարակութեան նախապէս իմաց պիտի տրուի:

Հետեւեալ, այս իրիկունէն սկսեալ, հինգշաբթի 5/18 հոկտեմբեր, սովորական կեանքը վերսկսեց թիֆլիս. և ճեմողները անքան բազմաթիւ են, որքան էին հոկտ. 8ի ողբերգիկ դէպքերէն առաջ:

Միւս կողմէն, գիտեն թէ զօրանոցներուն մէջ յեղափոխական տարածումը, բարձրագոյն իշխանութեան շատ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Թիֆլիս բանակող զինուորներու կազմութիւնը փոփոխութեանց պիտի ենթարկուի: Հիմակ կ'աշխատին, կոմկուսի մայրաքաղաքը մաքրել թէ քաղաքներէ, որ շատ ասելի դարձած են, և թէ զօրախումբերէն, որոնց հաւատարմութիւնը կասկածելի եղած է:

Ելայեքական հրամանաւ, Նոյզէ Գառնըր Թիֆլիս գացեր է, ընտրութիւն մը բանալու համար բարձրագոյն վարչութեան զործերուն վրայ:

Եկատէրինով անկարգութիւններ տեղի ունեցեր են պահեստի զօրքերուն կողմէն, որոնք կողմասի խաղաղացմանը համար զենքի կոչուած էին: Վաճառատունները իրենց զուտները անպարանջով գոցեր են, թրամուէյներու երթեւեկին ալ դադրեր է:

Զօրավար Թաքալիլի որ զինուորական լիազօր իշխանութեամբ Գանձակի նահանգը իրիկուած է, փոխաբային տեղեկացնելով տասը հայ գեղի թաւանը, կը պաղատի դաւ և կացութիւնը աչքովը տեսնել: Մամուլին մէկ մասը այդ նահանգին անկարգութեանց պատճառը՝ զօրավար Թաքալիլի արուած իշխանութեան անբաւականութիւնը կը համարի, ու, իշխան Վ. Բ. Բոնցով-Տաշկովը յանցաւոր կը համարի:

Գանձակի Հայերը և թիւրքերը միասին հանդիսաւոր թափօր կատարելով, եկեղեցիներուն ու մզկիթներուն մէջ ճառեր խօսեր են, վերջ գնելու համար երկու ազգերու միջեւ տիրող անհամաձայնութեանց:

Էջմիածնայ շրջակայները Ոգարակցի թիւրքերը Բիւրականի այգիներուն վերայ յարձակեր և երկու հայ սպաններ են:

Թիւրքերը Գորիս գաւառին Կանաւարի, Խօզնավար և Խնաձոր գիւղերու

Հայոց վրայ յարձակում գործեր են, բայց Հայերը թշնամի ջաջաբար ետ մղեր են, անոնց մեծ կորուստ պատճառելով:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԱՐՍԱՓԸ ՊՈԼԻՍ

Պոլսէն հասած լուրերը կը հաղորդեն թէ մէկ շաբթուան մէջ Գ. Բ. Բոնցով-Տաշկովը իշխան հայ ձեռքադրութեան են: Ոստիկանները Հայոց հետ վերին աստիճանի խոտուածութեամբ կը վարուին: Խօսքով թէ անոնց պահանջները կը կոտորուին:

Պատրիարքը բացարձակօրէն անկարող է բան մը ընելու:

Դեպքանտատունները Էւրոպացիներու տունները թով ձերբակալութեան և խուզարկութեան խնդիրներու հետ միջոցներ: Միւս կողմէն դեպքանտատունները անձամբ յայտարարած է, թէ իր անձնական ապահովութեան խնդիրն է տարիկա, և յուլիս 21ի դէպքէն ետքը իրաւունք ունի իր թշնամիները փնտռելու:

Բոլոր դեպքանտատունները, նոյն իսկ անգլիականը, կը վախնան, թէ իրենց ազգեցութիւնը կրնան կորսնցնել, այն ամբողջութեամբ թէ Սուլթանին անձնական ապահովութեանը դէմ դժուարութիւններ կը յարուցանեն:

Բացարձակօրէն ապացուցուած է թէ հայերը բանտերու մէջ կը տանջուին, մանաւանդ Էւրոպայի և Պէշեկիմաշի պահականոցին բանտերուն մէջ:

Եւրոպական թերթերէ ամենը կը հրատարակեն, թէ Հայերու անմիջական կոտորածի մը երկիւղը առայժմ տկարացած է. ու Հայերը վերադառնալ կը սկսին: (?)

ԵԿԵՊՏՈՍԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Տ. Ալաւուտին վարդապետ, Գահիրէ ժամանումէն ի վեր, այցելութիւններ կ'ընդունի: Բայց տակաւին մինչեւ երէկ ոչ մէկ այցելութիւն տուած էր: Զ'աշը Աւաշնորդարունը կ'ընէ:

Վաղը պիտի պատարագէ: Պատի կարգացուի Պատրիարքական կոնգրակն ալ:

Տիկին Մարի Պէյքերան, հինգշաբթի օրէն սկսած է պաշտօնավարել ազգային վարժարանին մէջ:

ԵՐԹԵԻՆԻ

Էւրոպայէն Գահիրէ հասան Տիար Գեորգ Թօփալեան, և Տէր և Տիկին Հ. Գափազեան:

Ն Ե Ր Զ Ի Ն

ԽՏԻՎԸ

Հինգշաբթի օր Ե. Բ. Բոնցով-Տաշկովը վերադարձաւ:

ԿԱՂԱՔԻ ԻՇԽԱՆԸ

Միջկողմ պահապանողը կ'աշխատի իշխանը և իշխանուհին որոնք Հնդկաստան կ'երթան Բրիտանական

Մարտանալով մը, ուրբաթ օր Բօր-Սախա հասան:

Եղիպտոսի Գահիրէ. Էհիա Էֆէնտին, չորեքշաբթի Պոլիս մեկնեցաւ, հանազի Եիլիս-Իւլ-Խուսէն ստացած մէկ հեռագրին վրայ, որ կ'ըսէր թէ սուլթանական իրաւէ մը կը հրամայէ անմիջապէս Պոլիս գալ, Ողբեցանդիսայէն մեկնող առաջին շագնաւով, ինչ ինչ խնդիրներու վրայ ընտելեան համար:

Մահմադական շրջանակներու մէջ շատ հետաքրքրութիւն կը տիրէ այս մեկնումին համար: Մարտարած կը կարծէ, թէ Էհիա Էֆէնտին Խոսիվին վատահոլութիւնը չվայելելով, գանդատ յայտնուած է Պոլիս:

Եղիպտական թերթը գիտել կուտայ որ Եղիպտոսի Էհատին իբր Եղիպտական պաշտօնատար մը կը նկատուի: Եթէ թիւրք կառավարութիւնը պաշտօնակ ընէ զայն որ իր առաջարկովը նշանակուած էր, Եղիպտական կառավարութիւնը առիթն պիտի օգտուի բաց տեղը Եղիպտացիի մը տալու:

Նոր դրամատուն. Էհիաեմբեր 23ին Բարիզ դրամատուր և հիմնադիր ժողովը Բրէտի Ֆրանքօ-Էփրօիէն Ֆրանսական անօնիմ ընկերութեան, 500,000 անգլիական ոսկի դրամադրելով:

Գանձակէ Եիմու և Մ'աթարիա երթեւեկող շաղկապները, յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ, քաղաք ժամը անգամ մը պիտի մեկնին, փոխանակ հիմակուան կէս ժամին:

Յաւարձաման. Պօզուս անունով հայ մը, նախնիաց օրը մեռած գտնուեցաւ իր սենեակին մէջ, Գահիրէ, հարպ-Է-Կէնէնա: Ստիկանութիւնը մահուանը պատճառը չկրնալով որոշել, դիակը կառավարութեան հիւանդանոցը իրիկուցաւ, մարմնահատութեան համար:

ԱԶԳ

Տրթ. Եւրոպական կը ծանուցանէ իր յարգող յաճախողներուն, որ կարճ բացակայութենէ մը յետոյ վերադարձած ըլլալով քաղաք, հաստատուած է իր նոր բնակարանին մէջ, Եւրա Մահմադմէտ Ալի, Մապլատ: Թերթին մաս, ուր հիւանդ կ'ընդունի, նախկինին նման ամեն օր ժամը 3-5:

ՀԵՈՍԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՍԻԱ ՅԵՂԱՓՈԽ

Բեղրադուրէն մինչեւ երէկ գիշեր, ուրբաթ 21 հոկտեմբեր հասած հեռագրերէր, հետեւեալ ամենամանր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն:

Ուսանողներ, զործաւորներ և ուրիշ անձեր, չորեքշաբթի գիշեր Համալսարանին մէջ ահապաղով միթիկներ զուժաբեւով, յեղափոխական ճառեր արտասանեցին, որով ժողովուրդը կը թախանձէին զինուոր և սպանի ելլել:

Քաղքին բոլոր հազարակցութիւնները կարուած են, հեռագրէն զատ: Կացութեան ծանրութիւնը ժամէ ժամ աւելի կ'ահեղանայ: Պետութեան և քաղքին ամբողջ կազմակերպութիւնը քայքայուած է, զործադուրէն մեծատարած ձեղադրումները կը կարծուի թէ շարժումը մեծ մասամբ հետեւանքն է այն խորին դժգոհութեան,

զոր ծրագրուած բարենորոգմանց անբաւականութիւնը հոս առաջ բերած է:

Պ. Վիթթէ, պատասխանելով երկաթուղիի բանաւորներու պատգամաւորութեան, յայտարարեց թէ կ'ընդունի որ իրենց խնդրանքներէն մէկը քանին արդարացի են, բայց կան ալ որ բացարձակօրէն անիրաւ կանալի են, ինչպէս, օրինակի համար, ընդհանուր քուէարկութեան գաղափարը, որ օտարամատ տեղեկութեանց ներշնչութիւն է: Մամուլի և դրամարման ազատութիւն խոտադար: Պատգամաւորութիւնը յուսալուր մեկնեցաւ:

Իշխանութիւնը մը տիրէ Բիկա. վաճառատունները կը թալլեն: Բազմաթիւ սպաննուողներ և վիրաւորեալներ:

Լուծիլիֆի և ուրիշ մեծ զործարաններու բոլոր բանաւորները չորեքշաբթի զործադուր ըրին:

Եկատէրինով զօրքերը կրակեցին՝ երկաթուղիի պաշտօնեաներու և քաղաքական ցուցումներ ընդհանուր խուժը մը: Բազմաթիւ սպաննուածներ և վիրաւորեալներ:

Եղիպտոսի, հոկտեմբեր 28:

Հաստ մը վաճառատուններ թաւանի տրուեցան:

Երկաթուղիներու զործադուր ընդհանուր է ամբողջ եւրոպական (Խուսիս) մէջ և բոլոր վաճառականութիւնը անշարժութեան դատաւարուած է: Մոսկուէ, Պէտերսբուրգի չկրցան ճամբանին շարունակել: զօրծադուրէն պատճառաւ: Ինոնց բնակարանը և ուսեւտը տեղական իշխանութիւնը կուտայ: Վաճառականները կատարեն են զօրծերուն գաղաթմանը համար: Բեղրեզօֆ դուժարութէ մը յետոյ, նախարարները Ե. Եղիպտոսի վերադարձան Չարին մէկ զօրծառուով: չկրնալով երկաթուղիով գալ: Նիքոլայի կայարանը կ'աւտեղի ունեցաւ ընդ մէջ բանթոյներու և շատ մը մեքենավարներու որոնք կ'ուզէին աշխատութեան վերսկսիլ: Բեկովի հարուածներ փոխանակուեցան: սպաննուողներ և վիրաւորեալներ կան:

Քաղքները ցրուեցին 7,000 զօրծաւորներու դուժարութէ մը: հարիւրի չափ վիրաւորեալ, ում բոլորը քաղքով վիրաւորեցան: Եղիպտոսի շրանցքին վրայի երկաթուղիի կայարանը ընդհանուր: Քաղքին միւս մասերը հանդարտ են: Բնակիչները կ'երկնչին բազմաթիւ զօրախումբերու երեւումէն: Երկու փոխն զենք և սաղամամթերք որ այս առտու Գինլանապի երկաթուղիին վերջնակայանը հասած էին, պարպուեցան նախ քան զօրքերուն ժամանումը:

Նախարարաց խորհուրդը վերջնապէս կողմնակից է սահմանադրական դաշինքներու հաստատմանը: Նախարարապետը իրաւունք պիտի ունենայ բոլոր նախարարները անուանել, բացի՝ արտաքին, պատերազմական և ծովային զործերու նախարարները:

Ելայեքական ուրաղ մը, ստորագրեալ Բեղրադուրիի զինուորական հրամանատար Վլադիմիր մեծ գաբուն, քաղքին զօրախումբերը Թրեքօֆ զօրախումբին հրամանատարութեան ներքեւ կը գնէ:

ՎԱՐՇԱՎԱ: Քաղաքը հեռագրէն զատ, հազարակցութեան ուրիշ միջոց չունի: Միւս, կաթի և ամուսի պակասութէ կը վախցուի:

Երեք օրադիր: Մոսկուս րուպի տուգանքի պատապարտուեցան, գրաքննութեան հրամաններուն հնազանդած չլլալուն համար:

